

feltárást végeztünk június 10–19-én a lelőhely DNy-i kiterjedésének tisztázására. Ásatási területe a főút 78+110–78+760 km-szelvényében 15 113 m², melyen 561 objektumot, objektumrészletet tártunk fel június 10. és október 14. között. Ebből 1 őskori, 346 szarmata kori, 15 Árpád-kori, 38 újkori, 96 lelet nélküli, 65 nem sorolható biztonsággal korszakba a leletei alapján.

Egyetlen őskori objektum a lelőhely DNy-i szélén került elő, az ér közelében, újkori objektumok között. A gödörben nagyméretű, vállán ujjbenyomásos bordával díszített fazék és egy másik, szintén tagolt bordás edény (középső/késő bronzkor) töredékei kerültek elő.

A lelőhely objektumainak nagy többsége a *szarmata* településhez tartozik. Méhkas alakú, trapéz metszetű és hengeres oldalú gödrök, számos árok mellett több ház és szabadtéri kemence. A házletek közül jelentős a 62. számú, melyből a kerámialeletek mellett bronz fibulatöredék, vassalak, és borostyángyöngy bukkant a felszínre. A 372. sz. objektum nagyméretű házra utaló gödör, kevés lelettel, több cölöplyukkal. A 380. sz. objektum nagyméretű négyszögletes gödör, a közepén cölöplyukkal; igen kevés lelettel, köztük vastöredék, agyag orsógomb. A 394. sz. objektum nagyméretű ház alakú gödör, alján több szabálytalan elhelyezkedésű cölöplyukkal. A háznak mintegy 2/3-a esik a feltárási területre. Kiemelkedők a 363., 386., 395. sz. késő szarmata házak: téglalap alakúak, keményre döngölt, rétegesen lejáró padlószinttel, a kemény padlóban igen sok vékony karólyukkal. A 363. és 395. ház tetőszerkezetét egy központi oszlop tartotta, a 386. házban a hossz tengely végénél is van egy-egy oszlogödör. A 363. ház Ny-i részében tűzhely égett foltját tártuk fel.

Több kemencét bontottunk ki. A 231. sz. nagyméretű kemence Ny-i felében munkagödör volt, sok kerámia- és paticslelettel. A 287. sz. objektum nagyméretű gödör, égett paticsfoltos betöltéssel, több szarv- és agyardarab töredékével. A gödör DK-i felében nagyméretű tapasztott kemencét találtunk, sütőfelülete edénytöredékek rétegére tapasztott volt. A 413. szabadtéri kemencét nagyméretű, szögletes gödör D-i oldalában alakították ki.

A DNy-i lelőhelyrész árcai közül kiemelendők az ívelt vonalú, nagyobb hármaskörök, közrefogott területükön csupán néhány telepobjektum van. Megemlítendő a 461. sz. ÉNy-DK-i tájolású árok. DK-i végében idős nő ÉNy-DK-i tájolású csontváza feküdt a hátán, kézfeje a medencében, lábait behajlítva. Nyakában bronz nyakpercecet, bal karján vaskarpercecet-töredéket, lábánál gyöngyöket találtunk.

A gödrök közül kiválik a 465. kerek, sekély, vízszintes fenekű gödör, melynek a közepén levő cölöplyuk szerint tetőzete is volt. A 468. gödör alján csecsemő Ny-K-i tájolású csontváza feküdt a hátán, feje és mellkasa viszonylag ép, kevés lelet volt mellette. A 393-as gödör alján embercsontvázat találtunk. ÉNy-DK-i tájolású, feje a gerincoszloptól elvált, a gerinc mellett feküdt a leszakadt alsó állkapocs. A váz hiányos.

Megfigyelhető, hogy a feltárási terület ÉK-i részén található a korábbi, 2–3. századi *szarmata* településrész. A DNy-i lelőhelyrész leletanyagában a késő szarmata jelleg dominál: a finoman iszapolt, korongolt szürke, sötétszürke-fekete, részben pirosas színű, jellegzetes késői tál-, korsó-, hombártípusok, valamint a homokkal kavicsosított anyagú fazekaskorongon felhúzott, gyakran hullámosra korongolt oldalú fazekak jelenléte. A korábbinál kisebb számú kézzel formált, durva kerámiából kiemelhető egy csónak alakú mécses. Jelentős mennyiségű, főleg az ÉK-i lelőhelyrészén, a római provinciális kerámia: piros festésű tál- és korsótöredékek, viszonylag sok a terra sigillata töredék is. Fémtárgyak közül a vaskések, pánttöredékek, szögek viszonylag gyakoriak. Bronz fülbevaló került elő a 200. objektumból. A 436. gödörből előkerült fülbevaló érdekessége a belőle előkerült bronzcsipesz. Vas feldolgozására utaló salakdarabok kerültek elő a 363. házból és a 394. házrészletből, valamint a közelükben több gödörből. A nagyméretű 502. gödörből sok malomkőtöredék került elő, a 298. gödörben ép malomkő is volt.

Az Árpád-kori objektumok feltárása során a 22. számú négyszögletes alakú ház közepén lókoponyát, a DK-i részén tűzhelyet bontottunk ki. A 43. számú objektum is négyszögletes alakú ház, benne marhakoponya volt. A 153. sz. téglalap alakú ház 3/4 része a szelvényen kívül esett. Közepén és Ny-i végén beásott cölöplyukakat találtunk. A 165. sz. szögletes alakú objektum, ÉNy-i részén kemencével. A házak közül továbbá érdekes a 181. szögletes alapú ház, közepén kemence maradványaival, valamint csatlakozik hozzá egy külső kemence. A szabadtéri kemencék között kiemelendő a 132. kemence, melyet részben szarmata gödör fölött létesítettek, és a kemence szájrészét pelyvás Árpád-kori (köztük habarcsos, tehát bontásból származó) téglákkal rakták ki, az épített falrészt egyszer megújították.

A feltárási terület ÉK-i részén található az Árpád-kori településrész, ahol a kora szarmata objektumokkal osztozik a területen.

Mindkét korszak objektumaiban viszonylag sok az állatcsont (szarvasmarha, ló, juh, sertés), a szarmata településen ló vázrészletére bukkantunk koponyával, mindkét település anyagában több a kutyavész, a 195. sz. nem keltezhető gödörben két kutyavész bontottunk ki.

RAJNA ANDRÁS – DINNYÉS ISTVÁN

110. Cegléd, Váróczi-, Hodula-dűlő (Pest megye) U, Sza, Á

A 4. számú főút Abonyt elkerülő nyomvonalának 2003. évi kutatása során megelőző feltárást végeztünk a 4/1 sz. lelőhelyen. A 78+790–79+040 km-szelvények és az említett nyomvonalat keresztező földút-korrektúra területén 2003. május 28. és szeptember 12. között több korszakhoz tartozó településnyomot figyeltünk meg. A 79+100–79+500 km-szelvényben próbafeltárást végez-

tünk, melyből kiderült, hogy a lelőhely ÉK-i széle a 79+230 km-szelvényben húzható meg.

A feltárt kb. 19 000 m² területen 53 neolit (AVK-Szakálhát), 116 szarmata, 248 Árpád-kori, 2 modern kori és 85 lelet nélküli objektumot bontottunk ki. A lelőhely leletsűrűsége az említett két nyomvonal kereszteződésétől ÉK-re és Ny-ra emelkedik, mely a természeti adottságok alapján feltételezhető volt. A terület Ny-i szélét az egykori patak/folyómeder jelzi, melynek partján már az újkőkori lakók egy kettős árokrendszert építettek ki. A medertől É-ra eső dombháton (Kőhalom) egykor Árpád-kori templom állt, környékén Tari Edit végzett feltárást 1990-ben.

Az újkőkori objektumok ugyan elszórtan jelentkeztek a lelőhely D-i illetve Ny-i peremén, de egymástól jól elváló gödör-csoportosulásokat tudtunk megfigyelni. A kézzel formált durva, plasztikus, ujjbenyomásos díszítésű és a finom, polírozott, vörösre festett, karcolt, halhólyag-, meander díszítésű kerámiatöredékek, és egy arcos edény töredéke arra utal, hogy a szakálhái kultúra népessége is élt ezen a területen. A kerámiák mellett őrlőkövek, agyagnehezékek, kova- és obszidiánpengék és egy idol lábtöredéke, a 488. gödörben pedig kottafejes vonalszalagokkal díszített DVK edényke töredéke került elő. A gödrök és az árkok között három, KDK-NyÉNy tájolású, bal oldalára zsugorított temetkezés is napvilágot látott. Egyedül a 439. sírban volt egy nagyméretű, két helyen átfúrt kagylódísz. A lelőhely K-i részén egy nagyméretű, kerek alakú objektumot találtunk, melynek Ny-i negyedében egy kemence boltíve tűnt elő. Úgy gondoljuk, hogy egy újkőkori gödörház került elő, de biztosat csak a feltárást befejeztével tudunk mondani.

A szarmata objektumok is elszórtan, de nagyobb sűrűségben jelentkeztek a lelőhely Ny-i és ÉK-i részén. A méhkas- és az ívelt falú gödrök illetve árkok mellett 5 házat, 4 kutat, egy szabadtéri kemencét és egy füstölőt (?) is dokumentáltunk. Az egy, két és három cölöplyukas, illetve a cölöplyuk nélküli, 8–12 m²-es félig földbe mélyített házak, kettőt leszámítva, egymástól kb. 16–40 m távolságra helyezkedtek el. Egyedül a 105. számú ház É-i sarkában találtunk tüzelőhelyet. A leletanyag nagy részét kézzel formált durva és gyorskorongolt, jól iszapolt kerámiatöredékek, kisebb részét eredeti terra sigillata vagy azok utánzatainak töredékei alkotják. A leletanyagból teljesen hiányzik a késő szarmata, szemcsés anyagú, korongolt kerámia. A római kapcsolatra a sigillaták mellett néhány darab átlátszó vagy halványzöld színű üveg pohár töredéke is utal. A használati eszközök (malomkövek, fenőkövek, vaskések, orsógombok, csontkorcsolyák) mellett néhány üveggyöngyöt és két erős profilú bronzfibulát is találtunk.

Az Árpád-kori objektumok száma a legmagasabb a lelőhelyen. A kisebb-nagyobb, szögletes, kör alakú vagy egyenes irányú árkok között összesen 25 házhelyet, egy kutat, egy füstölőt, 4 szabadtéri kemencét, karámokat, egyenes és ívelt falú gödröket és több olyan kemencét

is kibontottunk, melyeket a már elhagyott házak falába vagy árkok aljába építettek meg. Míg a lelőhely Ny-i részén elszórtan találtuk az objektumokat, addig a földút-korrekció középső és É-i részén a házak párosával vagy egymástól egyenlő távolságban 12–20 méterre jelentkeztek. A két- és háromcölöpös, nyeregtetős, 9–16 m²-es, félig földbe mélyített, letaposott járósintes házak mindegyike kemencés, általában ülőgödrös és füstelvezető járatos építmény, két házat pedig egy-egy körárok vett körül. A település területén több gödörbe és Árpád-kori házba eltemetett kutyavázat is kibontottunk. A leletanyag nagy részét korongolt, csigavonal-, hullámvonal- és becsipkedett díszítésű Árpád-kori, kisebb részét fehér és szürke színű, csigavonal díszítésű, 12–13. századi, fedőhornyos fazék- és bográcstöredék alkotja. A kerámia mellett poncolt díszítésű, vaskések nyelét díszítő csontlemezeket, csonttárgyakat (csontkorcsolya, csontár), pelyvás soványítású téglákat, vaskéseket, vassarkantyúkat, vasszögeket, vassarlót (?), vasalásokat, orsógombokat, malomkötőredekéket, illetve egy trapéz alakú, felső harmadában átfúrt csontamulettet és egy ón vagy ólom érméből (?) kivágott, egy helyen átfúrt medált is találtunk.

A feltárt terület az újkőkorból, a Kr. u. 2–3. században és a 12–13. században is lakott volt, mely elsősorban a terület jó természeti adottságainak köszönhető. A két nyomvonal kereszteződésétől DK-re eső részen még folyik a feltárást, de már az eddigi felszíni munka során is nyilvánvalóvá vált, hogy a szórványosan jelentkező Árpád-kori jelenségek között egyre magasabb számban tűnnek elő az újkőkori objektumok.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

GULYÁS GYÖNGYI – DINNYÉS ISTVÁN

111. Celldömölk, Alsóság, Alsó-dűlő

(Vas megye) Ő, Á, Kk, Kú

A tervezett Vulkán fürdő területén 2003. április 2-án végeztünk terepbejárást.

Gyakorlatilag az összes lelőhely egy kifli alakú mélyedés (hajdan belvizes?) teraszán helyezkedik el, azt körbe véve.

1. *lelőhely*: A művelési tábla DK-i sarka és attól Ny-ra és É-ra egy facsoportig illetve a mélyedésig. A kb. 150 m átmérőjű területről kevés atipikus őskori kerámiát és retusált pengét, valamint Árpád- és középkori edénytöredéket, köztük bográc- és fazékperemeket gyűjtöttünk.

2. *lelőhely*: Ugyanazon művelési táblán, a mélyedéstől Ny-ra a következő (ritkásabb) erdősávig, illetve a mélyedés É-i oldalán szinte a terület szélét képező földútig (ez a benzinkúttól indul). Kb. 200×200 m-es terület. A felszíni gyűjtés eredménye: atipikus őskori kerámia, Árpád- és középkori kerámia, valamint őrlőkötőredek.

3. *lelőhely*: Ugyanazon művelési táblán, a második (keskenyebb) erdősávtól (fasor) Ny-ra, a fűrótoronytól D-re a mélyedés felé. É-i határa a dűlőút, Ny felé kicsit túlnyúlik a D (Alsóság házai) felé leágazó villanyvezetéken. Ennél É-ról D felé a 2. villanyoszlopnál Árpád-